

De moestuin als communicatiemiddel

Tegenwoordig verschijnen in steeds meer steden moestuinen op weinig gebruikte grond, als bijvoorbeeld grasveldjes. De tuinen blijken een grote sociale functie te hebben. Om ervaringen uit te wisselen werd het tijd geacht een overleg te houden tussen betrokkenen uit opbouwwerk, woningcorporaties en overheid. Weizigt Natuur- & milieucentrum, Stichting Aarde, Dordtse WelzijnsOrganisatie en Vereniging De CrabbehofKraam namen de organisatie op zich. Genodigden en organisatoren troffen elkaar voor de eerste werkbijeenkomst op woensdag 17 juni 2009 in Trefpunt De Nieuwe Stoof in Dordrecht.

Het eerste welkomstwoord aan de dertig belangstellenden kwam van ochtendvoorzitter pater Bouke Halma. Hij sprak over het belang van goed nabuurschap en loofde het prima opbouwwerk dat uitgaat van het Trefpunt De Nieuwe Stoof. Omdat cultuur ook inhoudt het elkaar welkom heten stelt pater Halma alle medewerkers en de sponsors, die deze dag mogelijk maakten, aan het publiek voor. Allen krijgen een welverdiend applaus.

Opening

Daarna werd Jan Lagendijk, wethouder o.a. van Wijkgericht Werken, geïntroduceerd voor de officiële opening. Jan Lagendijk onderstreepte het belang van zelfredzaamheid. De bevolking wil voor actie de ogen nog wel eens te snel en te veel naar de overheid wenden. De wethouder bespeurt tegenwoordig een tendens om niet langer te wachten op de overheid, maar om zaken zelf te regelen. Jan Lagendijk complimenteerde Aliek van den Berg omdat zij altijd onvermoeibaar op zoek is naar nieuwe kansen in de boeiende wijk Crabbehof.

Ervaringsuitwisselingen

Aliek van den Berg, Dordtse WelzijnsOrganisatie

Als eerste van de ervaringsdeskundigen vertelt Aliek over de ontstaansgeschiedenis van de moestuinen. Het uiteindelijke streven is om zoveel mogelijk mensen mee te laten doen, het samen creëren van kansen. Aliek is er trots op dat de tuinen, door de vele internationale tuinierders, zo grensoverschrijdend blijken te zijn. Zij maakt ook melding van de misverstanden die kunnen ontstaan vanwege de aanwezige diversiteit aan culturen in zo'n moestuin.

Met de gebruikte intentieverklaring, waarin veel do's en don'ts staan, weten alle huurders in elk geval waar zij aan toe zijn. Aliek merkt dat de moestuin een stimulerende factor is in het integratieproces. Velen komen achter de voordeur vandaan en gaan deelnemen aan dit kleine stukje maatschappelijk leven.

Pater Halma beschouwd de ervaring van Aliek als het in cultuur brengen van zowel tuin als de sociale cohesie.

Jaap van Zwet, Manager Stad Woonbron Delft en Tilly Kaisiëpo, Poptahof Delft.

Vervolgens komen Jaap en Tilly vertellen over hun ervaringen in de Delftse wijk Poptahof, in een tuintje genaamd Moe's Tuin.

De aanleiding tot de oprichting van Moe's Tuin was het gegeven dat Tilly ooit een verbindende factor zocht tussen al die nationaliteiten in haar woonflat. Het bleek dat alle culturen veel op hadden met tuinen en zo werd het idee geboren een moestuin te starten, die naast de flat ligt waar de gebruikers wonen. Door het gezamenlijke gebruik van de tuin gingen de tuinierders elkaar groeten in de moestuin. Langzamerhand deed ook de sociale controle weer de intrede in de wijk.

De moestuin werd een communicatiemiddel. Valkuil is wel dat

bewoners niet allemaal hun verantwoordelijkheid nemen, teveel komt nog op enkelen neer. Opmerkelijk was dat Moe's Tuin met slechts een lage afscheiding toe kon, vandalisme bleef buiten de tuin. Aan het vernielen van deze moestuin valt immers voor een kwaadwillende geen eer te behalen. Tot slot meldt Tilly dat vele doelen niet gehaald zijn die ze wel wilden halen. Anderzijds zijn er ook veel dingen bereikt, waarbij men vooraf niet stilgestaan heeft.

Ook roemt Tilly de medewerking van woningcorporatie Woonbron, die de realisatie van een Wereldkeuken mogelijk gemaakt heeft.

In deze keuken worden nu maandelijks internationale gerechten bereid. Bijkomend voordeel is dat het benoemen van alle producten uit eigen tuin bijdraagt tot een betere beheersing van de Nederlandse taal onder de deelnemers.

Samenvattend onderscheidt Jaap Zwets 3 succesfactoren:

- Kleinschaligheid van het project, het moet allemaal wel behapbaar blijven.
- De rol van de woningcorporatie is belangrijk, maar moet ondersteunend blijven.
- Er moet vertrouwen in de bewoners / deelnemers zijn, ook onderling.

Joost Reus, directie Regionale Zaken Ministerie LNV

Joost Reus gaat in op de voordelen van de moestuinen.

- het opvoedende karakter, vanwege de grote milieu- en natuureducatie die ervan uit gaat. Het bewijs hiervan kan bijvoorbeeld worden gevonden op de website van een 15 jarige jongen over 'Squarefoot Gardening'. Deze leerzame site, over makkelijk tuinieren op de vierkante meter, heeft al de aandacht getrokken van omroep Llink;
- groen en de stad: over de functie van groen in de stad, als natuur en middel tegen fijnstof;
- voedsel, als wapen in de strijd tegen bijvoorbeeld obesitas en voedselschaarste in de wereld. LNV komt binnenkort met een zgn. Voedselnota. Hierin staan de onderwerpen hoe om te gaan met ons voedsel en de effecten van voedselproductie op het klimaat centraal. Ook komen er voorstellen hoe het telen en nuttigen van gezond voedsel te stimuleren;
- stadslandbouw: we moeten meer plekken in de stad benutten voor voedselteelt. Regionale ketens van voedselproductiegebieden moeten ontstaan, voor uitwisseling
- van producten en ervaringen.

Samenvattend stelt Joost dat de overheid wel de aanzet kan geven, maar dat het toch uiteindelijk de mensen zelf zijn die het moeten doen.

Bezoek Moestuinen

Na deze ervaringsuitwisselingen brengen de aanwezigen, verdeeld over twee groepen, een bezoek aan de twee moestuinen in Crabbehof. De vragen die daar werden beantwoord gingen voornamelijk over de grootte van de perceeltjes in de tuinen, over de teeltsoorten, de gebruikers en de diverse (cultuurbepaalde) manieren van telen, onkruid- en insectenbestrijding en de wachtlijsten.

Wel lijkt het erop dat de Nederlandse moestuingebruiker de allochtone medegebruiker teveel wil doceren over het gebruik van de tuin.

Lunchpauze

In de pauze werden de deelnemers op een meer dan voortreffelijke 'regio lunch' verrast.

Lex van Nek

Lex is secretaris van de Agrarische Natuurvereniging Den Hâneker. Hij vertelt over de herkomst van de producten die de aanwezigen tijdens de lunch zullen nuttigen. De meesten zijn afkomstig uit de Ablasserwaard, zelfs het bier (Heukelum). Als slot geeft Lex de aanwezigen mee, dat de stadslandbouw vandaag weliswaar centraal staat, maar dat het platteland daarbij niet moet worden vergeten en zeer zeker een bezoek waard is.

Middagprogramma

Na de pauze nodigde middagvoorzitter Jacqueline Steeghs de aanwezigen uit om aan te schuiven in enkele van de vijf workshops, waar men kon 'buurten' om iets meer over een onderwerp te weten te komen.

Workshop 1 Buurtmoestuinen in Crabbehof

Gespreksleiders: **Aliëk van den Berg, Viveca Chatlein** en **Frank Horemans**, Dordtse WelzijnsOrganisatie.

Deze workshop ging onder meer in op de juridische aspecten, de verantwoordelijkheden en aansprakelijkheden, die met de opzet van zo'n moestuin gepaard gaan. Aliëk benadrukte dat er al vanaf het begin van de eerste moestuin een groot draagvlak bij de woningcorporatie Interstede was. De intentieverklaring tussen de meewerkende organisaties zette een onomkeerbaar proces in gang. Echter, aanvankelijk was er weinig animo voor de tuin bij de bewoners van de aangrenzende flat zelf. De moestuin is dan ook voornamelijk in gebruik bij wijkbewoners die iets verderop in de buurt wonen. Mede door de laagdrempeligheid en de te verwaarlozen kosten (alleen het door de gebruikers gewenste en benodigde hekwerk om de tuin heen kostte geld) biedt de moestuin onverwachte kansen. Doordat veel wijkbewoners wel meegaan, meedoen en meewerken is deze moestuin uiteindelijk toch geworden tot een onbetaalbare vorm van sociaal investeren.

Handout bijgevoegd

Workshop 2 Rol Natuur- en milieueducatie in buurtmoestuinen

Gespreksleiders: **Saskia den Ouden, Hanneke Plaisier** en **Johan Visser**,

Weizigt Natuur- & milieucentrum.

In deze workshop komt het belang van de natuur aan de orde. Er zijn geregeld themabijeenkomsten en cursussen voor de moestuingebruiker. Thema's zijn: de rol van vlinders, bijen en andere insecten voor de tuin. Verder blijkt dat de tuintjes niet worden gefreesd, er is geen verplichte termijn van verbouw en door af en toe de tuinen te bezoeken kan Weizigt de gebruikers van advies dienen. Dit heeft voornamelijk betrekking op onkruidbestrijding en de beste benutting van het perceel wat betreft kwaliteit en kwantiteit van de te verbouwen plantensoorten.

Workshop 3 Woningcorporaties en buurtmoestuinen

Gespreksleider: **Marlies Kooiman**, woningcorporatie Interstede-Progrez.

Marlies besprak de rol van de woningcorporatie in het enthousiasmeren van de bevolking voor de moestuinen. De bewoners werden uitgenodigd voor diverse koffiebijeenkomsten, om elkaar en de woningcorporatie beter te leren kennen. Laat zien dat je er bent, ten slotte maakt onbekend ook onbemind.

Deze bijeenkomsten bleken een groot succes, waardoor het nog maar een kleine stap was om gezamenlijk een project op te zetten. Een onderzoek wees uit dat er onder de wijkbewoners het meest behoefte was aan een moestuin. Het feit dat men gelooft in

het succes van de moestuin maakt dat men elkaar enthousiast houdt. Er is overigens nog steeds regelmatig overleg tussen corporatie en gebruikers.

Workshop 4 Ondernemen in stadslandbouw

Gespreksleider: **Bas de Groot**, Walden 21 en Eetbaar Rotterdam.

Eetbaar Rotterdam wil de voedselketen weer zichtbaar maken in de stad, in de vorm van kleine agrarische corporaties. Bas bespreekt de mogelijkheden ervan. Welke mogelijkheden zijn er met betrekking tot milieuvriendelijke teelt, dito bemesting en restproducten? Zijn powerpointpresentatie laat zien waarom de hedendaagse voedselkringloop niet sluit en dat het streven is om de kringloop wel te laten sluiten.

Vanuit deze kringloop zijn stadse culturele spin-offs mogelijk met betrekking tot gezondheid, welzijn, ontwikkeling en bewustwording. Dit soort tuintjes levert belangrijke maatschappelijke bijdragen op het gebied van economisch, cultureel en sociaal leven.

Handout bijgevoegd

Workshop 5 Regionale voedselvoorziening

Gespreksleider: **Roland Pereboom**, Milieucentrum Utrecht en **Louis de Jel**, Stichting Aarde.

Lekker Utrechts, een project van Milieucentrum Utrecht en Stichting Aarde, wil de lokale en regionale economie bevorderen omdat dit goed is voor de boeren en het milieu. De afstand tussen producent en consument moet zo klein mogelijk zijn. Daarnaast wil Lekker Utrechts nieuwe afzetmarkten voor de boeren creëren om de werkgelegenheid in de landbouw te behouden. Grondstoffen, zaad, productie en verwerking, moeten liefst zoveel mogelijk afkomstig zijn of plaatsvinden in de regio Utrecht. Regionalisering als tegenwicht tegen globalisering. Om de betrokkenheid van het publiek te vergroten zijn prijsvragen uitgeschreven. Hieruit is een sterk logo voortgekomen, met het motto 'Lekker Utrechts, Reg Uit Het Hart!', wat de herkenbaarheid van het Utrechts product vergroot. Regelmatig zijn er evenementen waar de bevolking kan kennismaken met producten van eigen bodem. Uiteindelijk hebben al deze inspanningen geleid tot de Lekker Utrechts Intentieverklaring, waarin overheden zich verplichten tot het stimuleren van regionale voedselproductie en consumptie.

Handout bijgevoegd

Plenaire afsluiting

Middagvoorzitter Jacqueline Steeghs constateert in haar slotbeschouwing, dat de moestuin een trendy fenomeen aan het worden is. Zelfs Michelle Obama en de Engelse Koninklijke familie hebben er een laten aanleggen. Duidelijk is wel dat een goede samenwerking met de woningcorporaties een belangrijke voorwaarde is voor het succes van moestuinen.

Nabeschouwing

Ella Vogelaar

In haar nabeschouwing schetst Ella Vogelaar het belang van de moestuin voor de buurt: gezondheid, elkaar ontmoeten, leefbaarheid in de buurt, en veiligheid. Met verwijzing naar de mooie handgevochten vlinders, die alle bezoekers bij de entree kregen opgespeld, gaat Ella ervan uit dat het moestuinenproject geen eendagsvlinder zal zijn.

Een vergelijking trekkend met de Dappermarkt in Amsterdam ziet

Ella 5 factoren die bepalend zijn voor het succes van zo'n initiatief:

- gemeenschappelijk belang (in A'dam de markt, in Dordt de tuin);
- je moet gekend en bekend zijn (weten wie je collega's zijn) zodat er onderling begrip kan ontstaan;
- er moeten voortrekkers zijn, mensen die de zaak initiëren en zich niet uit het veld laten slaan;
- netwerk: andere betrekken bij je doel en enthousiast maken. In het geval van de moestuinen bleek de woningcorporatie al vanaf het begin meegaand;
- het delen van successen met elkaar. Wees trots op wat je hebt bereikt en put daar weer energie uit op weg naar het volgende succes.

Al deze factoren zijn zo te projecteren op de moestuinen. Alles moet in het werk gesteld worden om de moestuinen een blijvertje te laten zijn. Liefst in een uitbreiding naar de regionale voedselverbindingen. Ella besluit met een aanmoedigend "Geniet van de tuin!"

Verslag Werkbijeenkomst Buurtmoestuinen in Vogelaarwijken
17 juni 2009

Auke Bakker

Als laatste spreker komt Auke Bakker naar voren. Op zijn website www.buurtmoestuin.nl staan leuke en inspirerende verhalen over mensen en hun moestuinen. Contact leggen kan ook via info@buurtmoestuin.nl

Onder dankzegging sluit Jacqueline Steeghs om 15.30 uur de bijeenkomst en nodigt alle aanwezigen uit tot het nuttigen van een regionaal hapje en drankje.